

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- שומע נבונה
- ספירת העומר וחג
- הסוכות
- ימי בין המצרים - מלח
- ומואל
- ימים נוראים
- חג הסוכות
- תוככי
- ימי הפרים
- הגדה של פסח
- כעניני מצוות התמימות
- שמקדש
- המנוח ומסור
- שיר הירדים
- שבת קודש
- מידת הבטחון
- שומע נבונה
- ענינים ב"ש ונהלה
- מידות שביק
- בראשית ח"א - נמארי
- שבוא במצות-חג
- בראשית ח"ב - נל
- קל-תולדות
- בראשית ח"ג - דבא-יודי
- שמות ח"א - שמונה-שבלח
- שמות ח"ב - אמרי-מבוא
- תירו-משפטים
- שמות ח"ג - תירו-פקודי
- ויקרא ח"א - ויקרא-מצוד
- במדבר ח"א - במדבר-שילח
- במדבר ח"ב קורח-מסעי

ניתן לרשימת: mechonenmelech@gmail.com

בארה"ב ניתן לרשימת: salea@yefenofbooks.com | Warehouse: 8482450220

פרשת במדבר תשפ"א

חג השבועות

גליון מס' 156

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת במדבר

ונראה בזה שארבעת הפעמים שנמנו ישראל במדבר, היו בכל פעם שנתחדש שלב נוסף במבנה עם ישראל, כי כל שלב שזכו לו נתרומומו בדרגתם, עד שנחשבו כעם חדש שנולד זה עתה, וראוי למנותו כבתחילת יצירתו.

הפעם הראשונה היה כשיצאו ממצרים ונהיינו לעם ה', ואף שאין כתוב בתורה שמנו אותם, למדו חז"ל שמנאום ממה שנאמר - 'ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה כשש מאות אלף רגלי הגברים לכד מטף' (שמות יב, לז).

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגולגולתם (א, ב)

וברש"י - 'מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן, באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם.'

וכעין זה מצינו במדרש (במדב"ר ב, יא): 'אלה פקודי בני ישראל לבית אבותם וגו', בעשרה מקומות נמנו ישראל, אחד בירידתן למצרים - 'בשבעים נפש ירדו אבותיך וגו' (דברים י, כב), ואחד בעלייתן - 'ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה כשש מאות אלף רגלי וגו' (שמות יב, לז), ואחד אחר מעשה העגל - 'כי תשא את ראש בני ישראל וגו' (שם ל, יב), ושנים בחומש הפקודים אחד בדגלים ואחד בחילוק הארץ, ושנים בימי שאול וכו'.

ומה שכתב רש"י שמנה אותם מתוך חיבתן, פשוט שלא בא לומר בזה שאין סיבה וטעם מדוע נמנו בזמנים אלו, שהרי נתן טעם בכל אחד מהם 'כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן', אלא כוונתו שמתוך חיבתן מנה אותם בכל פעם שהתחדשה בהם איזו מעלה וחביבות.

בגליון

פרשת במדבר

ביאורי פסוקים..... עמוד 1

חג השבועות

חג הקציר ביכורי מעשיך..... עמוד 5

קבלת התורה בכפיה וברצון..... עמוד 9

מרגם השבוע

סיון תשפ"א

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מתומכי מכוננו

הר"ר **נתנאל לינדר** שליט"א
לרגל אירוסו בתו עב"ג בשעטו"מ למז"ט

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו וילמשפחתו להנכרך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

להנצחת ותרומות "פרנס השבוע/החודש"
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור
כל גנזי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים
הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל שוחרי
התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה עדיין
לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחדשו.

נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה

פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים לדבר
המצוה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

- ספרים
- למען השם
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המשימה המיטת הרה
- ספרים
- על הש"ס
- סדר
- המת ומחשבת
- ביאורי סוחר
- סדר
- אמונה ומסחר
- מגאן
- תורה ודעת
- אמריכם
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354
מיתנה מכון
סניפים 14 מקומות במדינת
עמדת הטקסט בבתי מסת
לשמוך סניפיה רבתי
מחולקים לפי נושאים
בכל התחומים

רשימת ספריו בן מלך
בתיבת המספרות ספריו השלם
מלפון התקלה: 054-8422488
כתובת איתם ישראל 1/9
ביתר עילית
עמדת מכתב לפי סניף 46
לתיבת הארית
mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים
'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע ובענייני דיומא

שמעו ותחי נפשכם

ויחי רצון שנוכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
הנהלה

הודעה חשובה ומשמחת לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מום

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

אוצרות
בן מלך

והטעם למנין זה הוא פשוט, שהרי עתה נהיו לעם ויש לדעת מספרם.

הפעם השנית הוא המנין האמור בפרשת כי תשא 'כי תשא את ראש בני ישראל' (שם ל, יב). וסכום מנין זה נכתב בתורה בפרשת פקודי - 'בקע לגולגולת מחצית השקל בשקל הקודש לכל העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמישים' (שם לה, כו).

ועיין ברש"י בפרשת כי תשא שם (ל, טז) 'ונתת אותו על עבודת אהל מועד - למדת שנצטווה למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה'. ובהמשך דבריו שם כתב שמנין זה היה בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן.

אמנם נראה שזה על דרך מדרש אגדה, אבל בפשוטו אין הציווי על מנין זה מטעם שנפלו בעגל, שהרי אותה פרשה של 'כי תשא את ראש בני ישראל' נאמרה למשה בעלותו למרום יחד עם מצות המשכן, לפני שחטאו בעגל.

אלא הטעם למנין זה נראה על פי האמור, שהוא לרגל הדרגה המיוחדת והנשגבה של עם ישראל שנתרוממו על ידי שקיבלו את התורה, שאז נתעלו להיות 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'.

אמנם בפועל היה מנין זה לאחר יום הכיפורים אחרי שנפלו בעגל, משום שעד אז היה משה רבינו עסוק, שעלה אל ה' בארבעים יום האמצעיים להתפלל לכפר על חטאם, ואחר כך בארבעים יום האחרונים עלה לקבל את הלוחות השניות, ולכן אמר לישראל את פרשת כי תשא רק לאחר יום הכיפורים - אחר שניתנו הלוחות השניות, אבל הטעם למנותן הוא כאמור מצד התחדשות מציאות עם ישראל לאחר מתן תורה.

והשלב השלישי שהתחדש בישראל היה בהקמת המשכן, שנתעלו ישראל לדרגה שהשכינה שוכנת בתוכם. ומצד זה בא המנין של פרשת במדבר אחר הקמת המשכן, וכמו שכתב רש"י - 'כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן'.

והפעם הרביעית היא מה שנאמר בפרשת פינחס בסוף ארבעים השנה 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל' (במדבר כו, ב). ועיין שם ברש"י שכתב טעם על פי המדרש שהוא מטעם שהיתה אז המגיפה

'משל לרועה שנכנסו זאבים בתוך עדרו והרגו בהן והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות'. אולם על פי פשוטו נראה שהיה מנין זה לרגל הכניסה לארץ, וכמו שכתוב שם מיד בסוף המנין - 'וידבר ה' אל משה לאמר, לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות' (כו, ג). והיינו כי הכניסה לארץ היא שלב השלימות של עם ישראל.

ומה שכתב רש"י 'מתוך חביבתן מנאן', היינו שעצם הדבר שכשמתחדש שלב נוסף במצב עם ישראל מונין אותם שוב, זה נובע מתוך חביבותן.

* * *

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב, א-ב)

בפסוקים לעיל (א, נ-נג) מבואר, שהלויים מצוים להיות חונים סביב למשכן, ואילו שאר בני ישראל אינם מצוים לחנות דווקא סביב למשכן, אלא המה חונים 'איש על מחנהו ואיש על דגלו'. אולם כאן נאמר שלא רק הלויים בלבד מצוים על כך, אלא כל ישראל נכללים בענין זה, ככתוב 'סביב לאהל מועד יחנו', ובהמשך הפרשה כאן אף מבואר סדר חנייתם סביב המשכן לשבטיהם ולדגליהם, הרי שעל כל בני ישראל לחנות 'סביב לאהל מועד'. ומעתה צריך ביאור אפוא, מה ההבדל בין חניית הלויים 'סביב למשכן' - לחניית כלל בני ישראל סביב לאוהל מועד.

יש לבאר, כי בוודאי גם כלל ישראל היו חונים סביב למשכן, כלשון הכתוב, אולם מיוחדת היא המצוה שניתנה ללויים לעיל על חנייתם סביב המשכן, ששונה בגדרה ועניינה ממצות חנייתם של כל ישראל. שכן הלויים נצטוו לחנות סביב המשכן, לשם שירות בעבודת המשכן ולצרכו - 'והם ישרתוהו וסביב למשכן יחנו'. וכן לשם שמירה, כמו שביארנו לעיל בכתוב 'ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות'. שכן על עניינים אלו מופקדים רק הלויים לבדם, שהם בני השבט הנבחר לשרת בקודש ולשמור את משמרתו.

ברם לכלל בני ישראל ציוותה תורה, שעל כל השבטים לחנות סביב המשכן, אך ענין זה אינו בגדר שמירה ושירות, אלא משום שכל בני ישראל הם עם ה', ומתוקף מעמדם זה עליהם להיות קרובים אל אהל מועד שהוא מקום משכן ה', וכך המשכן יהיה שוכן בתוכם. ולהלן יבואר עוד במהות גדר זה.

ועכ"פ שני גדרים נפרדים הם, חניית הלויים סביב למשכן היא בעבור המשכן ולצרכו, לעבדו ולשמרו. ואילו חניית שאר בני ישראל היא למענם ולמען קדושתם הם, להיות במחיצת שכירת ה' ולהתקדש בקדושתו. ואכן לגבי הענין הראשון של שמירה ושירות אין בני ישראל נחשבים כחונים סביב המשכן, אלא כחונים 'איש על מחנהו ואיש על דגלו', אבל הענין האחרון מכוון לכללות העם, שכולם מצווים במצות 'סביב לאהל מועד יחנו'. ואכן בני ישראל חנו בריחוק קצת, כמו שכתוב כאן 'מנגד', ופירש רש"י - 'מרחוק מיל וכו' והלויים חונים בסמוך לו'.

והנה לשון הכתוב לגבי הלויים הוא 'סביב למשכן', ולגבי בני ישראל הלשון הוא 'סביב לאהל מועד'. ונראה שמתבאר יפה על פי האמור, שכן לשון 'משכן' מורה על מקום השכינה, והכתוב נוקט לשון זה בקשר לעבודה הנעשית בפנים, שבכך מתבטאת מציאותו כבית דירה כביכול לשכינה, והלויים הרי מצוותם לחנות סמוך למשכן בשל העבודה הנעשית במשכן כנתבאר.

אולם בני ישראל מצוותם לחנות 'סביב לאהל מועד', כי שם 'אהל מועד' נקרא על שם שהוא מקום התועדות ה' עם בני ישראל, כמו שכתוב בפרשת תרומה (שמות כה, כב): 'ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל'. ומן הטעם הזה מצינו בכל הקרבנות שלשון המקרא הוא 'אהל מועד', כי הקרבנות באים מצד הקשר של כלל ישראל עם הקב"ה.

* * *

והחונים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאותם... והחונים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן צויער... מטה זבולון ונשיא לבני זבולון אליאב בן חלון (ב, טז-יז)

בהמשך הפרשה בכל דגלי המחנות, שכל אחד מהם כולל שלשה שבטים, הרי השבט השלישי שבמחנה מוזכר בלשון 'ומטה' - 'ומטה גד', 'ומטה בנימין', 'ומטה נפתלי'. זולת שבט זבולון, שהוא השלישי שבדגל מחנה יהודה, כתיב 'מטה' בלא תוספת ו'. וצריך להבין הטעם.

ונראה בזה, דהנה בתורה נתפרש רק היכן עומד כל מחנה מסביב למשכן - מחנה יהודה על שלושת

מטותיו במזרח, ומחנה ראובן על שלושת מטותיו בדרום וכו', אבל לא נתבאר כיצד היה סדר עמידת שלושת השבטים בתוך כל מחנה ומחנה בפני עצמו. והנכון לומר שהשבט שנזכר ראשון שהוא 'ראש הדגל', חנה סמוך ביותר למשכן לכל רוחב הרוח, והמטה השני עמד סמוך לו במעגל יותר מרוחק מהמשכן, ומאחריהם שבט השלישי, במעגל ההקפי הרחוק ביותר מהמשכן. שמאחר שכל מהות עמידתם כדגלים הוא כדי לחנות 'סביב' למשכן - כדכתיב 'סביב לאהל מועד יחנו' (פסוק ב) - א"כ ככל שעומדים יותר סמוכים למשכן יש בכך חשיבות יתירה, ומאחר שכן, ראש הדגל שהוא הנבחר מדגל המחנה הזה, מסתבר שהוא אשר יזכה לחנות סמוך ביותר למשכן, כשהוא נאחז בכל הרוח בסמיכות למחנה לווייה. והשבט שבא אחריו כבר נאלץ לנטות את אהליו במרחק מהמשכן, והשבט השלישי עמד עוד יותר מרוחק מאחריהם.

[ואין זה ענין למה שנחלקו בגמרא (עירובין לג.) אם היו מהלכין כ'תיבה' או כ'קורה', ששם הנידון הוא לגבי שעת המסעות אם היו ערוכים כמו שעת החניה מסביב למשכן כ'תיבה', או שהלכו בזה אחר זה כ'קורה'. אבל אנו דנים לגבי שעת החניה עצמה, כיצד היו עומדים מסביב למשכן].

והנה בדרך זו יפה הסדר כן בכל שאר המחנות העומדים מימין ומשמאל ומאחורי המשכן, אולם במחנה יהודה העומד קדמה מזרחה, אי אפשר להעמיד את סדר המחנות באופן זה. שכן אם נעמיד את מטה יהודה חונה לכל רוחב צד המזרח סמוך למשכן, ואחרי ממוזרח לו יחנו מטה יששכר, ומטה זבולון יחנו באחרונה, הרי נמצא שמטה זבולון יהיה המזרחי ביותר. ומעתה כאשר יפנו לנסוע בעת המסעות, אין 'מטה יהודה' עומד בראש המסע, כי הרי ניצבים לפנינו מטות יששכר וזבולון, והיה נמצא שמטה זבולון הוא החלוץ העובר לפני המחנה. והרי לפי הסדר שנקבע כאן בדגלים, יהודה הוא זה שעליו לנסוע בראשונה, וכמו שכתוב להדיא בפרשת בהעלותך - 'ויסע דגל מחנה בני יהודה בראשונה וגו' ולאחריו - 'ועל צבא מטה בני יששכר' וגו' (י"ד-טו).

מאידך גיסא, אם יציבו את מחנה יהודה ממזרח בראש כל המחנות, באופן שיהיה הוא הנוסע ראשונה, ומטות יששכר וזבולון מאחוריו סמוך למשכן. הרי נמצא שהיה שבט יהודה מפסיד מעלתו כ'ראש הדגל', לחנות ראשון סמוך למשכן ולהיות אושפזיכן לשכינה.

אלא שניהם ניצבו בצד מטה יהודה, באותה מידת קירבה למשכן ולראש הדגל, לכן כתיב שם 'מטה זבולון', באותו לשון של 'מטה יששכר', כי שניהם באותו מעמד של קירבה לשבט יהודה, זה מצד שמאל וזה מצד ימין.

ועיין בעל הטורים: 'מטה זבולון - ולא אמר 'מטה', כדרך שנאמר באחרים, לפי שזבולון היה מפרנס ליששכר. וראיתי בתנחומא הטעם שלא אמר ומטה זבולון, כמו שאמר בכולן, ללמדך שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא ונותן לתוך פיו של יששכר, לפיכך לא רצה הכתוב לעשות טפל לו, לומר ששכרו גדול כמותו. וכן הוא אומר עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר, וכתיב כי בצל החכמה בצל הכסף'.

והנה הדברים נפלאים ותואמים למה שנתבאר בפשט הדברים. כי לפי מה שביארנו הרי יחס זה של השוואה בין יששכר וזבולון אינו רק בסדר הכתיבה, אלא גם בסדר העמידה במציאות מסביב למשכן, היה זבולון שוה ליששכר, ועמד לצד יהודה כמו יששכר. אלא שבמדרש נתן טעם לזה שסיבב כך הקב"ה, דהיינו בכדי להשוות את מעלתו ושכרו של זבולון ליששכר.

ולכן מחמת טעם זה יש לומר ששונה היתה עמידת דגל מחנה יהודה משאר הדגלים, ואם בכל שאר הדגלים נאחז המטה הראשון של המחנה בכל רוחב הרוח הסמוכה למשכן, והשבט שבא אחריו מצא את מקומו רק מאחריו מרוחק יותר מן המשכן, הרי בדגל מחנה יהודה, הוכרח להותיר את הרוח המזרחית פתוחה, בכדי שהם יהיו הנוסעים ראשונה בעת המסעות, ולכן לא חנו המטות שבדגלו מרוחקים מהמשכן לצד מזרח, אלא קבעו את מקומם משני צדדיו, כשהוא במרכז הרוח המזרחית, ויששכר וזבולון משני צדדיו, זה מימינו וזה משמאלו. כאשר חשיבותו של יהודה מתבטאת בעמידתו במרכז שלושת המטות.

ואם כנים אנו בזה, מבואר שפיר שינוי לשון הכתובים, שבכל המחנות כתיב תחילה 'והחונים עליו' דהיינו שאחרי השבט הראשון החונה בצד המשכן חונים מאחריו השבט השני, ואחר כך כתיב 'ומטה' בוי"ו, משום שהשבט השלישי בכל מחנה, חונים אחריהם במעגל השלישי, והם מרוחקים יותר מהשבט שבראש המחנה. והרי הם באים כנטפלים ונוספים על השבט השני. אולם בדגל מחנה יהודה, שהסדר היה שונה, ושבט זבולון לא היה מרוחק יותר מיששכר

חג השבועות

חג הקציר ביכורי מעשיך

שלושת השמות הללו 'חג הקציר', 'חג השבועות', 'יום הביכורים'. נובעים כולם משייכותו של החג לתקופת הקציר, כי גם חג השבועות היינו שבועות הקציר, שהחג בא על שבועות הקציר שנספרו, כמו שכתוב שם (דברים טז, ט) - **שבעה שבועות תספור לך, מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות. ועשית חג שבועות וגו'.**

וכן 'יום הביכורים' היינו 'ביכורי קציר חטים', שהם שתי הלחם הבאים לרגל הקציר, הביכורים של התבואה החדשה. וכפי שמפורש הדבר בכתוב - (ויקרא כג, טז) **ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים סולת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה'.**

בין חג הקציר לחג האסיף

והנה מצינו בתורה שני חגים על שמחת תבואת הארץ, חג הקציר על קציר התבואה, וחג האסיף אף

חג הקציר - חג השבועות - יום הביכורים

בתורה, יש לחג השבועות שלשה שמות, 'חג הקציר', 'חג השבועות', 'יום הביכורים'. בפרשת משפטים נקרא 'חג הקציר' - **וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה (שמות כג, טז).**

בפרשת כי תשא נקרא 'חג שבועות' - **וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים וחג האסיף תקופת השנה (שם לד, כב).** וכן בפרשת ראה - **ועשית חג שבועות לה' אלוקיך מסת נדבת ירך אשר תתן כאשר יברכך ה' אלוקיך (דברים טז, י).**

בפרשת פנחס נקרא 'יום הבכורים' - **וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כח, כו).**

הוא על אסיפת הגורן והיקב. כדכתיב: **וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה** (שמות כג, טז). **וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים וחג האסיף תקופת השנה** (שמות לד, כב).

וכן בפרשת ראה, נצטוונו לעשות "חג שבועות" על שבעה שבועות שספרנו "מהחל חרמש בקמה" (דברים טז, טז). כלומר על שבועות הקציר. הרי שנקבע חג, לחוג ולשמוח בתקופת הקציר על קבלת התבואה. הנה שני חגים נקבעו בתורה, על ברכת מעשינו מן השדה. חג השבועות הוא חג הקציר, שבו שמחים בבכורי תבואת הארץ. וסוכות הוא חג האסיף, ששמחים בו באסיף התבואה.

ולכאורה, שני חגים אלו, הם מעניין אותו סוג שמחה, קבלת תבואת השדה. אלא שבחג הקציר השמחה היא במידה קטנה, תחילת קבלת התבואה. ובאסיף השמחה גדולה יותר, כי כבר הגיעו לעונת איסוף כל השפע אל תוך הבית.

אמנם זה לא מסתבר, לומר שנקבעו שני חגים בתורה, על אותו ענין עצמו. לחגוג על קבלת אותה טובה עצמה, בכל שלב בנפרד. ולשם מה הכפילות בזה.

גם מצוות העבודה בחגים אלו, שונים לגמרי. בשבועות מקריבים שתי הלחם מתבואת הארץ, ואילו בסוכות אין מביאים כלל קרבן מן האסיף. רק מנסכים מים על המזבח.

קביעתם של שני חגים נפרדים ושונים על הקציר ועל האסיף, מלמדת כי יש בזה שני עניני שמחה שונים זה מזה. הודאה נפרדת על שתי טובות, שתי נתינות שונות שנתן לנו ה'. שתי נתינות, שכל אחת, היא סיבה לחגוג חג לעצמו.

יום הביכורים - שתי הלחם

והנה עיקרו של יום נקרא בפרשת פנחס 'יום הביכורים' - **וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו'** (במדבר כח, כז). ונקרא כן על שם שתי הלחם כמו שכתב רש"י שם - 'וביום הבכורים - חג השבועות קרוי בכורי קציר חטים ע"ש שתי הלחם שהם ראשונים למנחת חטים הבאה מן החדש'. וכן בפרשת אמור נקראים שתי הלחם 'ביכורים' - **ממושבותיכם תביאו לחם תנופה וגו' ביכורים לה'** (ויקרא כג, יז).

ונראה לבאר במנחה זו של שתי הלחם שגדרה הוא 'ביכורי ציבור'. כלומר, שכשם שכל יחיד מביא ביכורים מראשית כל פרי האדמה [והיינו מכל שבעת המינים כמו שדרשו חז"ל], כך יש 'ביכורי קציר חטים', שהציבור כאחד מביא בכורים על הקציר החדש. וביכורים אלו של ציבור צייתה תורה להביא ממין התבואה, שהם המין החשוב משבעת המינים ועיקר חשיבותה של הארץ, ובהם מזונות חיי האדם.

ואחר הנפת שתי הלחם שהם ביכורי ציבור, מתחילה תקופת ביכורי היחיד בעלי הקרקע המביאים משדותיהם, ביכורי שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל. כדתנן - **אין מביאין ביכורים קודם לעצרת וכו' מפני הכתוב בתורה 'וחג הקציר בכורי מעשיך מן השדה'** (ביכורים פ"א משנה ב).

כלומר שפשוטו של מקרא 'בכורי מעשיך' עוסק בשתי הלחם, שהם 'ביכורי קציר חטים'. אולם מכיון שהכתוב קרא להם 'ביכורים', למדו מכאן שתחילת מצות הביכורים הוא בהבאת שתי הלחם שהם 'ביכורי ציבור', ורק לאחר מכן מביא כל יחיד את ביכורי שדהו. ועכ"פ מהות יום חג השבועות הוא 'יום הביכורים', וכדי לדעת מהו גדרו המסויים של חג השבועות עלינו להעמיק להבין מהו עניינם של הביכורים.

ביכורים - תודה על נתינת הארץ

והנה מהות הודאת הביכורים מבוארת בכתוב - **וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך וגו' ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש. ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי** (דברים כו, ט). הרי שביכורים עניינם הודאה על נתינת הארץ הטובה, ארץ זבת חלב ודבש.

ומכתוב זה למדים שרק מי שיש לו קרקע מביא וקורא, ומי שאין לו קרקע אינו יכול להביא ולקרוא. דין שלא מצינו כמותו בשאר המצוות התלויות בארץ כגון תרומות ומעשרות שאין חיובם תלוי אם יש לו קרקע, אלא גדר חיובם בפירות עצמם. הרי מבואר בזה להדיא שהביכורים כל תוכנם הוא לתת הודאה על נתינת הארץ.

בין ביכורים לתרומות ומעשרות

והנה דרשו חז"ל מראשית - ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין בבכורים אלא שבעת המינים בלבד. נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה

חג הקציר - חג ארץ ישראל

ומאחר שחג השבועות מוגדר בתורה כיום הביכורים, הרי מבואר בזה שתוכן מהות חגיגת חג השבועות, הוא כעניינה של מצות הביכורים, כלומר יום שמחה והודאה לפני ה' על הארץ הטובה אשר הנחיל לנו. ואת זאת מביעים בהבאת בכורי פרי הארץ.

והנה עצם הדבר מעורר שאלה מדוע קבעה תורה חג על יציאת מצרים, שהוא רק התחלת הגאולה, ואילו על השלמת הדבר של 'הבאתי אתכם אל הארץ' לא קבעה תורה שום חג.

אכן נראה כי אכן זהו תוכנו ועניינו של 'חג הקציר', שהוא החג שאנו שמחים ומודים לה' על שנתן לנו את הארץ לנחלה. ואנו מודים על רוב טובתו וחסדו, שבאה לנו על ידי שנתן לנו ארץ חמדה טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש, שמתוך ארץ טובה זו אנו מושפעים רוב ברכה ושפע, וקוצרים ברינה את יבולה המבורך. ועל כך, אנו חוגגים ומודים בשבועות - 'חג הקציר' הוא - 'חג ארץ ישראל'.

כאשר זוכים לברכת ה' של תבואת הקציר, כאשר האדם יורד לשדהו, ורואה את שפע התבואה הנקצרת ונגדשת בגורן. אזי מתעורר הוא, להודות לה' על ארץ חמדה טובה ורחבה אשר הנחיל לאבותינו. הוא רואה כאן את טובת הארץ. ולבו מודה ומהלל לה' על הארץ הטובה. וכדכתיב בריש פרשת עקב - כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יוצאים בבקעה ובהר. ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש. ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה וגו' ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (דברים ח, ט).

והיינו שהארץ מצד עצמה וטבעה, היא טובה, ומחמת כן היא מספקת חטה ושעורה וכל הפירות. ארץ טובה וארץ נחלי מים אשר "לא תחסר כל בה".

זהו ההבדל בין חג הקציר לחג האסיף. כי כאשר התבואה עדיין בשדה, כשרואה האדם כיצד בא לו שפע ברכתו, מן האדמה והארץ הטובה אז ההודאה לה', היא על הארץ הטובה אשר נתן לנו. אבל בתקופת חג הסוכות, כאשר התבואה כבר בבית, ושמחים ומודים לה' על האסיף. עתה ההודאה לה' היא, על מה שה' משגיח עלינו, ודואג לנו ומעמיד לנו כל צרכינו. האדם רואה עתה, כי ה' דואג לצרכיו וממלא

וגו', מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל שהן שבעה מינין (רש"י). ויש להבחין שבמצוות תרומות ומעשרות, לא חייבה תורה אלא על דגן תירוש ויצהר, אולם חכמים הרחיבו את המצוות הללו וחייבו בהן את כל פרי הארץ.

ויש להתבונן בדבר, מדוע נשתנתה התרומה מן הביכורים, שזו מצוותה על שלשה מינים וזו על שבעת המינים. ועוד יש לחקור לאיך גיטא, מפני מה ראו חכמים להרחיב דווקא את מצוות תרומה ומעשר ולתקנן על כל תנובת השדה, ואילו את מצות הביכורים הותירו בעינה רק על שבעת המינים בלבד.

ונראה הביאור בזה, כי התרומה והמעשר עניינם להיות מורמים ומופרשים מתוך מאכל האדם, אלא שלא חייבה תורה משום טעם זה, אלא את המאכלים הבסיסיים והחשובים בלבד, שהם דגן תירוש ויצהר. ברם, חכמים הרחיבו מצוות אלו וחייבו בה את הכל, הואיל וכל פרי הארץ הנאכל באשר הוא - שייך ביסודו לענין זה.

אולם מצות הביכורים, אין עניינה הפרשת חלק מן המאכל, אלא הבאת חלק מן 'הארץ' לפני ה'. וכאמור, שכך היא משמעות וידוי הביכורים 'האדמה אשר נתת לי'. וענין נתינת הארץ אינו מתבטא אלא בשבעת המינים בלבד, המיוחסים לארץ זו ובהם נשתבחה ארץ ישראל.

גם יובן בזה ההבדל שמצינו בין ביכורים לתרו"מ, שאת הביכורים מפרשים במחובר, כמו ששנינו (ביכורים פ"ג משנה א): 'כיצד מפרשישן הבכורים יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה אשכול שביכר רמון שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים'. ואילו התרומה והמעשר הפרשתם היא דווקא בתלוש (שם פ"ב משנה ד).

ונראה הביאור בזה, כי הביכורים, הואיל ועניינם מתנה מתוך הארץ עצמה, לכן שלמות הפרשתם היא דווקא כאשר הפרי מחובר לקרקע, שבכך בא לידי ביטוי היות הפרי חלק מן הארץ, אבל תרומות ומעשרות שעניינם מתנה מתוך מאכל האדם, לכן דווקא כאשר הפרי תלוש, ומעמדו כמאכל, אז שייך להפריש הימנו תרומה ומעשר, כנתינת חלק מתוך המאכל.

את אוצרותי בר. אין זה חג על "הארץ הטובה", אלא 'חג ההשגחה'.

כלומר, שבעת 'קבלת' הטובה, עיקר התפעלות האדם ורגש התודה שלו היא ביחס ל'נתינה' ואופן הודאתו היא על צורת הנתינה, דהיינו על כך שניתינה לנו הארץ הזאת. אולם בעת שהאדם כבר בעלים על הטובה והיא כבר 'אצלו' ונמצאת ברשותו, אזי עיקר התפעלותו ורגשי תודתו הוא על ה'נותן' שממנו הגיעה אליו כל הטובה הזאת.

'ארץ טובה' ו'ארץ מושגחת'

הבחנה זו גם מתבטאת בשני חלקים שיש לישראל בתבואתם ויבולם. שכן הטובה והברכה שיש לעם ישראל בארץ ישראל, נובעים משתי סיבות. השפע בא מתוך שתי נתינות שנתן ה' לישראל, האחת, מצד מה שנתן להם ארץ טובה עד למאד. ארץ משובחת בטבעה שיש בה שבעת המינים, לא תחסר כל בה. **ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות** (יחזקאל כ, 1).

אמנם עוד זוכים עם ישראל, שלא זו בלבד שנתן להם ארץ נחלה טובה ומבורכת בטבעה. אלא גם נותן דעתו להשגיח עליהם באופן מיוחד, ולספק כל צרכיהם. לא זו בלבד, שנתן להם ה' נחלת ארץ טובה שהיא זבת חלב ודבש בטבעה. אלא עוד ידו נטויה עליהם, להשגיח עליהם תמיד, ולדאוג שלא יחסר מהם דבר. והשגחה זו מתבטאת בעיקר בנתינת הגשמים, אשר נותן לבו עליהם לתת מטר ארצם בעתו.

זהו עוד נתינה שיש לנו בארץ ישראל, שיהיה ה' משגיח עלינו תמיד. המזון שיש לנו מן הארץ, הוא גם מחמת שהארץ היא טובה בטבעה, ארץ דשנה ועסיסית, זבת חלב ודבש. וגם מחמת שהיא ארץ שה' משגיח עליה תמיד, ונותן מטרותיה מן השמים. חוץ ממה שהארץ דשנה בטבעה, יש לה מעלה שהיא ארץ המושגחת באופן מיוחד מאת ה'. וכאמור בסוף פרשת עקב - **כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק. והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים.** ארץ אשר ה' אלוֹקֵיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלוֹקֵיך בה מרשיית השנה ועד אחרית שנה (דברים יא, 1).

יש כאן, שתי פרשיות במעלת ארץ ישראל. מעלה

אחת שהיא ארץ טובה נחלי מים וכו' וכו'. ומעלה נוספת שהיא "ארץ מושגחת", ארץ אשר ה' דורש אותה תמיד, כאשר היא שותה למטר השמים.

בחג הקציר, השמחה היא על כך שהארץ היא 'ארץ טובה', והננו ששים ושמחים לקצור את יבולה המבורך. בחג האסיף, חוגגים ושמחים לפני ה' על המעלה השנית, על ההשגחה המיוחדת שעל ידה זוכים ליותר ברכה ושפע והצלחה באופן מיוחד. וכדאי אתה בגמרא - **תנו רבנן ונתתי גשמיכם בעתם וכו' שכן מצינו בימי שמעון בן שטח שירדו להם גשמים בלילי רביעיות ובלילי שבתות, עד שנעשו חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדינרי זהב, וצררו מהם דוגמא לדורות וכו' (תענית דף כב:).** ולמידה זו זוכים ישראל מחמת ההשגחה המיוחדת של גשמיכם בעתם, שיהיו הגשמים בדיוק במידה הראויה ובעת הראויה. עד שהפירות מגיעים למלוא גודלם ומצוי טעמם וכוחם. ומדריגה גדולה זו, תלויה במעשיהם של ישראל. עיני ה' בה ודורש אותה תמיד, להטיב עמהם כפי מעשיהם.

הקציר מתקשר לברכת הארץ, לארץ הטובה, כאשר האדם נוכח לראות בברכתה וטוב שפעה. אבל האסיף המצוי לאדם בתוך ביתו מקושר יותר עם ברכת המים שהיא סיבת האסיף. וכדכתיב ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירושך (דברים יא, 1). מטר השמים הוא סיבה לאסיפת דגן ותירוש.

שתי הלחם - 'ביכורים'

ובזה יבואר ההבדל בין עבודת היום של חג הקציר, לזה של חג האסיף.

בתקופת הקציר, מביאים את העומר, ובשבועות שתי הלחם, שהם תנופה מביכורי פרי הארץ. ובמנחה זו מבטאים את תודת הקציר. אבל בחג האסיף, אין מביאים כלל את פירות האסיף, אלא מנסכים לפניו מים על גבי המזבח.

ולפי מה שנתבאר במהות חג הקציר וחג האסיף, הרי מבוארים הדברים. כי בחג הקציר, כאשר ההודאה באה כאות הכרת הטוב וקרבת תודה על שנתן לנו את הארץ הטובה, אנו מגישים מקטירים לפניו, תנופת מנחה מביכורי פירות הארץ אשר שנתבחה בהם. כאשר ההודאה היא על הארץ, ראוי להביא את פרי

הארץ. בהבאת פרי הארץ או מסמלים את טוב הארץ, ואת זאת אנו מביאים לפני ה' לקרבן.

אבל בחג האסיף, אין ההודאה באה, מצד הטובה והשבח שבטבע הארץ. אלא על ההשגחה המיוחדת שה' משגיח עלינו בארץ ישראל, מה שעניני ה' תמיד נתונות עלינו לדאוג לכל צרכינו. ובכדי לבטא את מתנת ההשגחה, אנו מעלים לפני ה' את ניסוך המים. המים שבהם מתבטאת ההשגחה המיוחדת, אשר ה' משגיח עלינו ממעון קדשו להוריד מטר ארצינו בעתו. רק בניסוך 'מים' מציינים ומביעים את השמחה וההודאה, על שפע הברכה שאנו זוכים לה מצד ההשגחה המיוחדת. ולא בפירות, אשר מודיעים את עצם טוב הארץ בטבעה.

ארץ ישראל ניתנת לישראל עבור התורה

ובזה יתבאר הקשר בין עניינו של יום אשר נתפרש בפשוטו של מקרא, לבין מה שקבעו חז"ל שהוא 'זמן מתן תורתנו'. שהרי לא דבר 'מקרי' הוא שנזדמן יום מתן תורה ליום חג הקציר. כי אכן נתינת הארץ לישראל, היא מקבילה וקשורה קשר בל ינתק לנתינת התורה. כי עם ישראל זוכה לנחול את ארץ ה' רק תמורת זאת שהוא קיבל על עצמו לשמור מצוותיו ותורתו, וככתוב בתהלים - ויתן להם ארצות גויים ועמל לאומים יירשו, בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו הללויה (מזמור קה).

והדברים מפורשים בתורה בהרחבה פעמים רבות בריש ספר דברים בתוכחותיו של משה, שכל ביאתם אל הארץ היא בזכות שהם שומרים את התורה. כגון - ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות, למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ אשר ה' אלוקי אבותיכם נותן לכם (דברים ד, א). ועשית הישר והטוב בעיני ה' למען ייטב לך ובאת וירשת את הארץ הטובה אשר נשבע ה' לאבותיך (דברים ו, יח). כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות, למען תחיו ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם (דברים ח, א).

במיוחד הדברים מתחדדים בפרשת 'והיה אם שמוע', שאם נשמע למצוות ה' ונעבדהו, יתן לנו מטר ותבואת הארץ, ואם ח"ו יסורו מקיום התורה ויעבדו אלוהים אחרים, הרי יאבדו מעל הארץ הטובה. ועל כן עלינו ללמד את כל הדורות הבאים לקיים את המצוות למען ירבו ימינו על האדמה אשר נשבע ה' לאבותינו.

ובמקו"א ביארנו שזה טעם וענין האבנים שכתבו עליהם את התורה בכניסתם לארץ ישראל. כדי לומר, שכל נתינת הארץ היא עבור התורה והמצוות.

ולכן נתן הקב"ה את התורה ביום זה בו אנו חוגגים על נתינת הארץ, שכן הם שני עניינים הקשורים ומותנים זה בזה.

קבלת התורה בכפיה וברצון

ובמדרש - 'הביאני אל בית היין, אמרה כנסת ישראל הביאני הקב"ה למרתף גדול של יין, זה סיני, ונתן לי שם דגלי תורה ומצוות ומעשים טובים, ובהאבה גדולה קיבלתי אותם' (שה"ש רב ג, ד).

אולם מצינו בחז"ל שדרשו במקראות משמעות אחרת, פחות נשגבה מכפי שעולה מפשוטם של דברים - ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם (שבת פח). דברי חז"ל הללו, נראים לכאורה היפך פשוט עניינם של הכתובים, כי לפי דבריהם בשעת קבלת התורה לא היו הלבבות שלמים, ולא היה הרצון מלא ומוחלט,

נעשה ונשמע' וכפיית הר כגיגית

קבלת התורה מתוארת בתורה כמעמד שכולו רצוף אהבה, כאשר כל ישראל חוברים יחדיו כאיש אחד בלב אחד לקבל את התורה בהכרות 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע'. את ההתייצבות בתחתית ההר, מתאר משה רבינו בפרשת 'וזאת הברכה' כהתקבצות לפני ה', 'והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך' (דברים לג, א). כאשר כולם מקבלים מלכותו ברצון, כמו שפירש רש"י שם - 'והם ראויים לכך (לברכה) שהרי תווכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגלך בסיני. תוכו לשון פועלו, והתווכו לתוך מרגלותיך'. ואשר אף הקב"ה קורא עליהם 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים' (דברים ה, כה).

לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, אע"פ כן 'הוא רחום יכפר וגו', ואומר כסף סיגים מצופה על חרש שפתיים דולקים ולב רע' (תוספתא בבא קמא ז, א).

והדברים נפלאים עד מאד, כי אף הקב"ה הבוחן לב וכליות שאין דבר נסתר מפניו, "כביכול נגנב להם", וכאילו הניח עצמו להתרמות על ידיהם ולדונם לפי חיצוניותם, לפי העמדת הפנים שלהם, וכאשר טען משה על יראתם הגדולה מעם האלוקים, משיבו הקב"ה - 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים'.

אמנם, אם בשעת מעמד הר סיני עדיין היו הדברים בגדר דברים שלב, אשר התורה שבכתב אינה מתייחסת להם מפורשות, הרי שלאחר כמה דורות כשכבר בצבצו הדברים מעבר לתחום מחשבת הלב, והעדר הנאמנות האמיתית התחיל להתבטא אף בגלוי, בא הדבר לידי ביטוי גם בכתובים, ודוד המלך אינו מסתפק עוד ברמזים דקים הנתונים לדרשת חז"ל בלבד, אלא בדברים מפורשים 'ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו' (תהלים עח, לו-לז).

ובכל זאת לא לעולם נשאר המצב כמות שהוא, כי אף על פי שבתחילה היו הלבבות רחוקים מן המעשים, ועיקר קיום המצוות היה מיראת העונש, מכל מקום ידוע מאמר החכם כי "אחר הפעולות נמשכות הלבבות" (ספר החינוך מצוה צה), ואכן אחר דורות של קיום מצוות (כאלף שנה) נמשכו לבסוף אף הלבבות, כמו שאמרו חז"ל בגמרא שם (שבת פח.) שחזרו וקבלוה מאהבה בימי אחשוורוש, ולא הוצרכו עוד לאימת העונש כדי לשמור ולקיים את התורה.

הרצון הפנימי לטוב גם כשהחיצוניות מתנגדת

והנה בגמרא אמרו - 'אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעה רבה לאורייתא [רש"י: מודעה רבה - שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם - יש להם תשובה, שקבלוה באונס]. אמר רבא אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשוורוש [רש"י: בימי אחשוורוש - מאהבת הנס שנעשה להם]. דכתיב (אסתר ט) קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר' (שבת פח.).

והדברים צריכים תלמוד, התינה מימות אחשוורוש ואילך, אך מיום שניתנה תורה עד אז - האומנם לא היה בדין שיקיימו ישראל את התורה, משום כפיית ההר עליהם כגייגית.

אלא הוצרך הקב"ה לכפות עליהם הר כגייגית כדי שיאותו לקבל את התורה. ויש להתבונן אפוא כיצד יעלו בקנה אחד פשוטו של מקרא ומדרשו, וכיצד יתקיימו זה לצד זה הכרות "נעשה ונשמע" ונתינת התורה לישראל בעל כרחם.

בכדי לעמוד על פתרון הדברים, עלינו להבין תחילה את היחס בין דרשות חז"ל למה שנתפרש בתורה שבכתב. התורה המפורשת עוסקת בדברים המפורשים, ומדרשי חכמים עוסקים בדברים הבלתי מפורשים. וכדרך שמשפטי התורה ומצוותיה מלמדים הכתובים את הצורה הפשוטה והגלויה של כל דבר, ואילו התורה שבעל פה דורשת את העומק הנסתר אחורי מעטה הפשט - כן הוא הדבר בתיאור המאורעות שבתורה, שהכתובים המפורשים מתייחסים למאורע כפשוטו, כצלמו וכדמותו כפי המציאות הגלויה לכל, ואילו התורה שבעל פה נדרשת לרובד העמוק של המאורע, ובעוד שהכתוב מתייחס למעשים ולפעולות, הרי שהמדרש - הנשען על נטיות דקות הנרמזות בלשון המקרא עצמו - מתייחס גם לכוונת הלבבות, העומדים אחר הפעולות.

הנה כי כן, מעמד הר סיני, אם להתייחס לפעולות, להופעתו של המאורע בדרך הפשט, לא היה בו כל דופי ופגם. 'ויתייצבו בתחתית ההר', איש מישראל לא נפקד, והסכמתם לקבלת התורה היתה ברורה - "נעשה ונשמע". וכיון שכך היו פני הדברים, הרי מכאן ואילך דברים שלב אינם דברים.

בעומק הלב היה עדיין חסר בשלימות הקבלה

אך בתורה שבעל פה, הדורשת את פנימיות הדברים וכוונתם, נדרשו חז"ל גם לאשר שכן בסתר לבבם, ובכאן אמרו כי הכרות "נעשה ונשמע" לא היתה אלא העמדת פנים מן השפה ולחוץ, והתייצבותם האמיתית לקבלת התורה פה אחד לא באה מתוך אהבה ומתוך הכרה צרופה בערכה, כי אם מיראת העונש הכרוך בדחייתה, ואלמלא אזהרת "פה תהא קבורתכם" לא היו מתרצים לקבלה.

ועל כך שנו חכמים בברייתא - 'שבעה גנבין הן וכו'... כשהיו ישראל עומדין על הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה שנאמר כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, כביכול נגנב הוא להם, ת"ל מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו', אם תאמר שאין הכל גלוי לפניו והלא כבר נאמר 'ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם

יסודית הטמונה בשורש נשמתו, ויש אשר אין האדם מודע לה כלל, אבל בסופו של דבר, אפילו אם ברצונו הידוע לו הוא מתכחש לרצון הזה, אין זה אלא יצרו אשר תוקפו, אבל לאחר שעשה את המעשה הטוב, גם אם מתוך כפיה ואילוץ, הריהו משלים עם כך בפנימיות לבו ומסכים בלבו לרצונו של מקום.

שלשה רבדים ברצון האדם

נמצינו למדים, כי שלשה רבדים הם ברצון האדם, זה לפנים מזה: הרובד הראשון הוא המעטה החיצוני, הנידון לפי מעשיו הגלויים ואמרי פיו המפורשים, זהו הרצון הנראה לעין, שהיה נכון להסכים ולקבל את התורה במעמד הר סיני. הרובד השני, הוא מחשבת הלב, הידועה לאדם בינו לבין עצמו, אשר פעמים אף על פי שמעשיו רצויים כוונותיו אינן רצויות, כפי שאכן היה בעת קבלת התורה, ואשר על כך אמרו "כפה עליהם הר כגיגית", וענין זה הוא אשר נשתנה לטובה בימי מרדכי ואסתר כשחזרו וקבלוה מאהבה. אך ישנו גם רובד שלישי, כאמור, שהוא הנקודה הפנימית שבלב שהיא צחה ומאירה מתחילתה ועד סופה. ועליה אמרו "יקריב אותו בעל כרחו - לרצונו". שכן גם בלב הפחות שבחוטאים ביותר, טמון ניצוץ אור שאינה כבה לעולם, ותהיה מחשבתו מרדנית ככל שתהיה, נקודה פנימית זו אינה זזה ממקומה.

[ונמצא שבעומק אפשר לומר, כי התורה שבכתב המעידה על יושר לבכם של ישראל בעת קבלת התורה, אינה מכוונת רק לחיצוניות בעלמא, אלא גם לצפונות לבכם, אשר טמונה בהם אמת צרופה התואמת לאמרי פיהם].

התודה והברכה לידידנו הכבדים מתומכי מכונו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד,
מחשובי אברכי קהילתנו

הר"ר **נפתלי** ב"ר אברהם **הרצל** שליט"א
לרגל בר מצוה לבנו

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הר"ר **משה** ב"ר שמעלקא **קרויזר** שליט"א
להולדת הבן

עוד יש לדון במה שאמרו חז"ל - 'יקריב אותו - מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו, תלמוד לומר 'לרצונו', הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ואמאי, הא בלביה לא ניחא ליה, אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים. ודילמא שאני התם, דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה. וכן אתה מוצא בגיטי נשים ושחרורי עבדים, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ואמאי, הא בלביה לא ניחא ליה, אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים. ודלמא שאני התם, משום דמצוה לשמוע דברי חכמים' (קדושין ג.).

ובביאור הענין ידועים דברי הרמב"ם - מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר וכו'... ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס וכו'... שאין אומרינן אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו, כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני - כבר גרש לרצונו (גירושין פ"ב ה"כ).

והרי לכאורה נסתרים הדברים מן המקראות, כי לפי האמור מלמדים הכתובים על היפך הדברים, שאפילו כאשר אמרו ישראל בפיהם "נעשה ונשמע", הרי ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו", כלומר שאף במקום שהיו המעשים ראויים - היתה הכוונה בלתי ראויה, וכיצד נאמר כי אדרבה, אפילו כשמעשה האדם נוגדים את התורה, הרי דווקא בפנימיותו רצונו לטוב. ופשוט שאין מקום לומר כי ענין זה נתחדש רק לאחר ימי מרדכי ואסתר כשקבלוה מאהבה, שכן אם דרשוהו מן המקרא "לרצונו", הרי שהדברים קבועים ובלתי משתנים, ומיזם שניתנה בו תורה הם אמורים.

הנקודה הפנימית לעולם טהורה ושואפת לטוב

אלא הנראה בזה, כי אף בזמנים שעליהם אמרו שקבלת התורה היתה מן השפה ולחוץ בעוד שבלבם נתכוונו אחרת, מכל מקום ישנו רובד פנימי יותר בלבו של איש מישראל, שהוא קודש קדשים. זוהי נקודה

במדבר סיני באחד לחודש השני

בשורה טובה לקהל לומדי התורה והוגיה

שמחים אנו לבשר ללומדי התורה בכל אתר ואתר,
על צאתו לאור עולם והפצתו של הספר לו ציפו רבים

'בן מלך על התורה - במדבר'

ב' חלקים

מאת רבינו הגדול **בעל הבן מלך** זצוק"ל

אשר משמיא זכו ליה לפתוח שערי אורה בדרכי לימוד
המקראות בדרך המפרשים הקדמונים ראשונים ואחרונים
ז"ל והשתלבות דרשות חז"ל עם פשוטו של מקרא

ועתה זכינו לבושם הזה שעדיין לא בא כמותו כאשר
פרש את אדרת ביאורו על ספר 'במדבר', לכאר את
ייחודו של ספר זה, מהות עניינו מצוותיו ופרשיותיו.

בקע אור חדש בשחקים.

טעמו וראו!

ניתן להשיג בחנויות המובחרות
ובמשרדי המכון

ומתוק האור וטוב לעיניים לראות את השמש

כמו כן ניתן להצטרף לקבלת עלון "אוצרות בן מלך" שיוצא לאור מידי שבוע
בכתובת המייל: mechonbenmelech@gmail.com

עֲלִיּוֹנִים שֶׁשׁוּׁ וְתַחְתּוֹנִים עֲלָזוּ בְּקַבְּלַת תּוֹרַת מְסִינֵי

לוצקין
ביטוחים
שׂוֹס נְדָרֵי אֲמִתּוּת

בחסות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל-054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com